

METODERAPPORT

SKUP 2016 BÅRD WORMDAL

pax.no

Bård Wormdal

SPIONBASEN

DEN UKJENTE HISTORIEN OM
CIA OG NSA I NORGE

Globus II sitt dekningsområde for satellitter i fast posisjon over Ekvator.

” For USA er plasseringen av radaren utvilsomt av stor verdi. For Barack Obama og hans politiske ledelse er radarens funksjon i romovervåking gitt høyeste prioritet med hensyn til nasjonal sikkerhet - ”It is a top national security priority overall”. Ikke nok med det; oppgradering av anlegget i Finnmark blir konkret nevnt som et av de viktigste tiltakene for å følge opp denne politikken.”

(Utdrag fra boken.)

Journalist Bård Wormdal

Prosjektnavn: Spionbasen, utgitt Pax Forlag november 2015

Dallavaraveien 9

9800 Vadsø

Telefon 99 64 20 05

E-post baaworm@online.no

Redegjørelse for arbeidet

a)

DEN SPEDE STARTEN: Samarbeid med journalist Inge Sellevåg i Bergens Tidende.

24. mars 1998 sendte Forsvarets Overkommando ut en pressemelding om en ny radar i Vardø, <http://fas.org/spp/military/program/track/980324-globus2.htm>. Aftenposten lagde en kort notis om radarens funksjon for å overvåke romskrot. Denne notisen leste journalist Inge Sellevåg i Bergens Tidende. Han festet ikke lit til pressemeldingen. Sellevåg kontaktet amerikanske og russiske eksperter og gjorde omfattende undersøkelser på nett for en større artikkelserie. Hans viktigste funn var at radaren er knyttet til det amerikanske rakettskjoldet, som Norge hadde tatt sterkt avstand fra. Dette var også svært alvorlig fordi det var brudd ABM-avtalen mellom USA og Russland. Oslo-pressen fulgte i liten grad opp artiklene, og saken fikk ikke den oppmerksomhet den fortjente. Et samarbeid ble etablert mellom Sellevåg og meg slik at jeg kunne lage innslag for Dagsnytt. Stoffet kunne dermed nå et rikspublikum. Jeg fikk kjennskap til et nytt og spennende stoffområde med, og ikke minst kilder og arbeidsmetoder. Gnisten var tent.

b)

MITT FØRSTE SELVSTENDIGE ARBEIDE:

Sellevåg fikk Den store journalistprisen i 2000 uten at det ble tatt standpunkt til om det var riktig slik Sellevåg hevdet at radaren var knyttet til det amerikanske rakettskjoldet eller ikke. SV ble stående alene i Stortinget i sin kritikk av radaren. Inge Sellevåg lot temaet ligge, men jeg fortsatte mine undersøkelser både i forhold til nye eksperter og nettsøk.

Hvert år legger den amerikanske kongressens sine budsjett på nett med mye verdifull informasjon om den nyeste radaren i Norge. Det samme gjør selskaper med leveranser til verdens mest avanserte sensor-system for å følge objekter i verdensrommet. Det gjør også forskere og militære avdelinger. En tidligere analytiker i CIA som bor i Texas, Allan Thompson, har samlet over 100 verdifulle nettsider om radaren i en PDF-fil på nett: <https://fas.org/spp/military/program/track/globusII.pdf> Allan Thompson oppretta jeg kontakt med. Siden har vi holdt kontakt.

Den tyngste muntlige nye kilden i mitt Brennpunkt-program "Pentagons Øye" høsten 2005 var tidligere statssekretær i det amerikanske Forsvarsdepartementet, Philip E. Coyle. Foran åpent kamera bekreftet han at Globus II var en del av det amerikanske rakettskjoldet, uten at det fikk noen konsekvenser for driften av radaranlegget. Jeg forstod at det er tungt å reise en sikkerhetspolitisk debatt i Norge.

c)

NYE FUNN:

I arbeidet med TV-dokumentaren ble jeg kjent med Globus II-radarens funksjon i forhold til overvåking av andre lands satellitter over ekvator i beltet mellom Bangladesh og Kanariøyene. Dette kunne jeg ikke bruke i TV-dokumentaren fordi fokus i programmet var en annen funksjon for radaren; tilknytningen til rakettskjold. Jeg brukte igjen mye tid på å komme i kontakt med eksperter, lese utenlandsk litteratur og nye nettsøk for å få oversikt og se betydningen av denne overvåkningen. Jeg kom i kontakt med en tidligere offiser i US Air Force som hadde jobbet daglig med Globus II, Brian Weeden. Han sa at han kunne bekrefte at Globus II har en rolle både i forsvar av USA sine egne satellitter og også i angrep mot andre lands satellitter. Samtidig i en Stortingsmelding om nedrustning 30. mai 2008 gikk Stortinget inn for å begrense bruken av verdensrommet for militær virksomhet.

Etter tips fra kollega Ståle Hansen i Brennpunkt så jeg også på all militær bruk av verdensrommet i nord. Enkle nettsøk om forskjellige lands satellitter kombinert med tillatelser og tilsynsrapporter fra Post- og Teletilsynet om nedlasting ved den norske satellittstasjonen Svalsat på Svalbard viste satellittnedlasting i strid med Svalbardtraktatens krav om at øygruppen ikke må bli brukt i krigslignende øyemed.

En tilsvarende problemstilling gjaldt Antarktis. Den norske satellittstasjonen Trollsat lastet for eksempel ned bilder som viste krigshandlingene i Tripoli under Libya-krigen til bruk for italiensk styrker. Antarktistraktaten har et absolutt forbud mot alle typer militær virksomhet på kontinentet.

Min viktigste drivkraft for å fortsette dette arbeidet var de nye funn om Vardø. Resultatet ble boka Satellittkrigen, som ble delvis finansiert av den første tildelingen av Tore Sandbergs Gravestipend. Det ble noen rituelle runder om Svalbard mellom SV og utenriksdepartementet og utenriksminister Jonas Gahr Støre - også i Stortinget. Støre forsikret i Stortinget at Norge hadde en strengt fortolkning av Svalbardtrakten. Det var ellers helt stille som det også var etter "Pentagons Øye". Stillheten kom ikke overaskende på meg etter erfaringen med Pentagons Øye.

Jeg konsentrerte meg om en engelsk utgave av boka, The Satellite War. Jeg lagde meg en engelskspråklig blogg, <http://thesatellitewar.com/>, samt brukte twitter, @BrdWormdal. Jeg ville skape internasjonal interesse for å se om det kunne

stimulere den norske debatten samt sikre meg nye kontakter. Det førte til en rekke nye foredrag i Sverige, Russland, USA, India og Frankrike. Da jeg holdt foredrag ved et av Frankrikes mest anerkjente utenrikspolitiske institutt, IFRI, var en representant fra den norske ambassaden i Paris tilstede for å avvise mine påstander. Jeg har til sammen holdt nærmere 30 foredrag om The Satellite War/Satellittkrigen. Det har gitt mange nyttige kontakter for videre arbeid, som for eksempel professor Dave Webb ved Universitetet i Leeds. Reiseaktiviteten har dessverre ikke ført til norsk debatt – i alle fall ikke offentlig.

d)

DEN SENTRALE PROBLEMSTILLINGA.

Jeg fikk lyst til å skrive ei bok etter journalistiske kriterier om hele den militære etterretningstjenesten i Norge. Men de journalistiske ambisjonene i starten av dette prosjektet var små. Jeg var mest opptatt av hvordan det i det hele tatt ville være mulig å skrive ei slik bok, selv om jeg hadde et håp om å gi tjenesten sin rettmessige plass i forholdet mellom USA og Russland som jeg naturligvis allerede kjente til. Jeg så det som svært vanskelig å skrive denne boka på grunn av det ekstreme hemmeligholdet. Etterretning og åpenhet er vanskelig. Det er grunner for at etterretningsinformasjon holdes unna offentligheten for at informasjonen skal beholde sin verdi. Jeg hadde over år fått tallrike avslag om intervju. Alle som jobber i Etterretningstjenesten har absolutt taushetsplikt som varer livet ut. 4. oktober 2013 tar jeg skriftlig kontakt med oberstløytnant og pressetalsmann i Forsvaret Bent-Ivar Myhre og orienterte om mine bokplaner. Jeg forslo et møte i Oslo for en praktisk tilrettelegging av innsyn etter Offentlighetsloven samt forespørsel om tillatelse til å kunne tidligere ansatte i tjenesten for å belyse spesielle tema. Begge deler ble avvist etter en del purringer om svar. Jeg foreslo etter det skriftlig for sjef for Etterretningstjenesten, Kjell Granhagen, at vi inngikk et samarbeid. For lettere å få kilder samt ikke risikere å skade tjenesten, bestemte jeg meg for kun å skrive om tjenesten fram til 1970. Tjenesten skulle kunne legge til rette for innsyn i arkiver mot at de fikk muligheter til å fjerne innhold i boka som skadet arbeidsoppgavene. Jeg var altså villig til å gi avkall på min journalistiske uavhengighet og frihet. Også dette forslaget ble avvist. Granhagen mente det ikke var behov for en ny bok om Etterretningstjenesten. Der tok han feil. Første opplag ble utsolgt på fire dager.

Jeg er i ettertid glad for at det ikke ble noe samarbeid med Forsvaret. Jeg kunne dermed jobbe journalistisk fritt, selv om kilder ble en stor utfordring. Ut fra tidligere research og etter en måneds gjennomgang av tilgjengelig litteratur, ble problemstillingene ganske klare. Jeg satte opp en disposisjon av kapitler, og jeg hadde skjelettet for den ferdige boka. Jeg ønsket en historisk tilnærming, men bare for å kunne si noe om tjenesten i dag. Jeg ville dra historien så langt som mulig fram til nåtid som mulig, og også behandle nåtid.

-Hva har vært og er hovedoppgavene for den militære etterretningstjenesten i Norge fra andre verdenskrig og fram til i dag?

- Hvordan gjøres jobben?

-Hvordan er forholdet mellom amerikansk og norsk etterretning?

-Drives den militære etterretningstjenesten i Norge etter norske politiske retningslinjer?

-Er den militære etterretningstjenesten under betryggende norsk offentlig og demokratisk kontroll?

e)
HVA VAR KJENT FRA FØR?

I forhold til mine tema var lite gjort fra før. I 1973 skriver NRK-journalisten Per Øyvind Heraldstveit i boka *Hemmelige tjenester*:

Det er grunn til å tro at omfanget av tjenesten er meget liten. Vår etterretningstjeneste har neppe særlig behov for å drive sitt arbeid i "marken", det må mer bestå i samle inn og bearbeide opplysninger man får gjennom vårt samarbeid i NATO og den nære kontakt dette nødvendigvis må føre med seg med andre lands vel utbygde etterretningsvesen

På denne tiden hadde den militære etterretningstjenesten stasjoner og anlegg spredt rundt i hele Norge og rundt 1000 ansatte. Journalist Ingolf Håkon Teigene i samarbeid med Ivar Johansen publiserte 20. juli 1977 i ukeavisa *Ny Tid* den første artikkelen om norsk militær etterretning sin spionasje mot Sovjetunionen. Det ble avslørt at norsk militær etterretning organiserte spiontøkt inn i Sovjetunionen fra Finland, noe som skapte stort oppstyr. Fredag 9. September samme år navngav forsker Owen Wilkes ved Institutt for fredsforskning i et intervju med *Dag og Tid* for første gang offentlig hvor flere av lyttestasjonene var. Stedene var Vadsø, Randaberg og Jessheim. I 1981 utgav Wilkes i samarbeid med kollegaen Nils Petter Gleditsh *Onkel Sams Kaniner*, som gav for første gang en teknisk oversikt over de forskjellige stasjonene og prøvde å se de militære sammenhengene. Kildene var først og fremst internasjonal litteratur. Den siste viktige avsløringen i dette tidsrommet kommer i bladet *Ikkevold* 7. september 1983 som peker ut Andøya som ilandføringssted for den militære etterretningstjenesten lyttekabel for sovjetiske ubåter.

Norske journalister har gang på gang møtt en stengt dør hos Forsvaret og dermed effektivt stengt for innsyn. Betegnende er at en TV-dokumentar laget av NRK-kollega Jakob Arvola fikk tittelen "Ingen kommentar". Likevel var det tilløp til større åpenhet en periode etter den kalde krigen. Forsvaret gav i 2000 tillatelse til at enkelte tidligere ansatte i tjenesten kunne snakke om noen utvalgte dramatiske episoder. NRK Brennpunkt-produksjonene "Hemmelige krigere" 1 og 2 kunne også avsløre Fauske II sin betydning i Falklandskrigen, og for å redde en nedskutt amerikansk pilot i Midt-Østen. Det har blitt vanskeligere med innsyn de siste årene. Et eksempel er gamle referater fra Regjeringens sikkerhetsutvalg nå er hemmeligholdt etter at de en periode var offentlige. Jeg har tidligere redegjort om journalist Inge Sellevåg og mitt tidligere arbeid om *Globus II* i Vardø.

Ei bok har prøvd å gi et samlet bilde av den militære etterretningstjenestens utvikling fra 1945 til 1970. I 1997 kom boka *Strengt hemmelig* skrevet på oppdrag av Forsvarsdepartementet av daværende forskningssjef ved Institutt for Forsvarsstudier, Olav Riste, og historiker ved Norsk Hjemmefrontmuseum, Arnfinn Moland. Forfatterne har hatt tilgang til tjenestens rikholdige arkiv, men måtte finne seg i at Forsvarsdepartementet gikk gjennom manus "for å hindre at spesielt sensitive opplysninger ble offentliggjort til skade for rikets sikkerhet." Selv om *Strengt hemmelig* er et sensurert bokverk og er akademisk i formen, har boka mange faktiske opplysninger om virksomheten med kildehenvisning til tjenestens arkiv.

f)

METODE:

f. 01 Muntlige kilder

Selv om Etterretningstjenesten hadde avvist min forespørsel om å gi tidligere ansatte fritak for taushetsplikten for å bli intervjuet om spesielle tema gav jeg ikke opp å få de i tale. Jeg visste at dette ville bli en av de største utfordringene i kildearbeidet, men jeg var veldig opptatt av å komme i mål både for det innholdsmessige og formmessige resultatet.

Jeg startet med å lage en liste over tidligere ansatte ved etterretningsstasjonen i Vadsø. Etter 25 år i Vadsø kjente jeg mange som hadde hatt sin arbeidsplass der. Jeg spurte også venner og bekjente om navn på andre som burde være på den lista. Da jeg hadde ei ganske lang liste spekulerte jeg mye på hvordan jeg skulle gå videre. Jeg var redd for at den første jeg henvendte meg skulle si nei, det skulle bli kjent i det tette miljøet også for pensjonistene, og alt ble lukket. Jeg rådførte meg med en eldre person i byen som ikke hadde arbeidet i Forsvaret, men som kjente miljøet godt. Jeg var ute etter en person som kunne fortelle om 50-tallet, det første tiåret og trolig da det minst sensitive tiåret. Håpet var at det da var lettere å få et ja. Rådet var at jeg kontaktet Åge Strifeldt, som jeg ikke kjente. Jeg ringte han på telefon, og ba han hjem til meg for en prat. Det tredje eller fjerde møtet hjemme hos meg gjør jeg intervjuet som kun skal handle om 50-tallet. Han fikk senere kapitlet om stasjonen i Vadsø og 50-tallet der han er sentral til gjennomlesning og godkjenning.

I møtene med Strifeldt gjorde jeg det klart at jeg også ønsker å komme en kontakt med en av hans tidligere kolleger som kunne fortelle om 60-tallet. Jeg ønsket også å ha et eget kapittel om stasjonen i Vadsø og 60-tallet. Strifeldt informerte Otto Tessem, som også hadde en lang yrkeskarriere på stasjonen. Jeg ringte Tessem. Også Otto Tessem kom på besøk helt uforpliktende. Etter flere møter stilte også han opp til intervju under de samme forutsetningene som Strifeldt fikk. Også han fikk kapitlet han ble omtalt til gjennomlesning og godkjenning. Det er mitt klare inntrykk at det ble utviklet et tillitsforhold. Jeg ønsket at Strifeldt skulle gi meg et navn på en person som jeg kunne gjøre noe tilsvarende i forhold til 70-tallet. Det igjen førte til intervjuet med Ture Sjøkvist med 40-års fartstid i tjenesten. Han fortalte om virksomheten i Vadsø langt ut på 90-tallet. Jeg fikk også flere navn på "kaninfruer" – gifte med etterretningspersonell. Intervjuet med "kaninfrua" Anne Marie Næss hadde ikke latt seg gjennomføre uten at jeg tidligere hadde intervjuet Åge Strifeldt og Otto Tessem.

Kapitlene jeg lagde om Vadsø var viktig for at andre tidligere ansatte fortalte sin historie. Jeg sendte dette materialet til aktuelle intervju kandidater på Fauske før jeg ba de ta standpunkt til om de ville fortelle sin historie eller ikke. Det samme gjorde jeg da jeg ville ha et sluttkapittel om Vardø. Aldri tidligere har tidligere ansatte ved etterretningsstasjonene på Fauske og Vardø stått fram offentlig.

Et spesielt metodisk problem skjedde i forbindelse med intervjuet av Helge Mosand på Fauske. Vi avtalte og møtes til et intervju på Fauske Hotel en kveld under en forutsetning av at Forsvaret skulle godkjenne intervjuet i etterkant. Det ville ikke Forsvaret gjøre. Mosand kom med mange interessante opplysninger, og jeg kom i en vanskelig situasjon. Sett fra Forsvarets side hadde Mosand brutt sin taushetsplikt. Jeg konfererte med jurist i Norsk Presseforbund om å bruke opplysningene anonymt, noe det ikke var store innvendinger mot. Jeg bestemte meg for å gå for det og informerte Helge Mosand. Like etter bestemte Mosand seg likevel å stå fram med fullt navn uten Forsvarets velsignelse.

Til sammen intervjuet jeg seks personer med taushetsplikt livet ut. Jeg har vanskelig for å se at det de har sagt skader Etterretningstjenestens metoder og kapasiteter i dag som må være hensikten med taushetsplikten. Jeg har et klart inntrykk av at intervjuobjektene har opplevd det som befriende endelig å fortelle om hemmeligholdte og oppgaver og hendelser med stor nasjonal og internasjonal betydning. Opplysningene de gav kunne jeg delvis sjekke mot det de andre sa. Jeg kunne også vurdere de i forhold til skriftlig informasjon jeg hadde. Jeg mener de seks har gitt informasjon av stor offentlig verdi. Ved kontakt etter at boka kom ut har flere opplyst at de ikke har opplevd store ubehageligheter av at de lot seg intervjuet. Det har jeg satt pris på å høre.

Andre mindre viktige åpne muntlige kilder er referert i noteapparatet.

Av anonyme kilder er et tidligere mannskapsmedlem på en russisk atomubåt av typen Typhoon den viktigste. Også i dette tilfellet hadde jeg flere ganger kontakt før intervjuet ble gjort. Også i dette tilfellet var det en klar forutsetning at hele kapitlet der han ble omtalt skulle han lese og godkjenne i etterkant. Jeg måtte fjerne en god del av hans opplysninger for å sikre hans anonymitet.

Ledelsen i Etterretningstjenesten nektet ethvert samarbeid. I en e-post fra kommunikasjonsjef Kim Gulbrandsen 11. Juni 2015 skriver Gulbrandsen: "Innledningsvis vil jeg understreke at vi verken kommer til å bekrefte eller avkrefte innhold i boken. Vi ønsker heller ikke å bli referert til i den forbindelse." Jeg syntes det var uheldig både for å kunne luke ut eventuelle unøyaktigheter og for muligheten for å få nye verdifulle opplysninger. Jeg syntes at det var merkelig at tjenesten på denne måten opplyste at de ikke ville benytte seg av tilsvarsretten i forhold til bokproduksjonen. Jeg hadde tidligere oppgitt at jeg ville oversende manus i god tid før utgivelse. Mitt håp hadde vært at jeg og Granhagen i ro og mak hadde sittet sammen og gått gjennom manus, og at jeg kunne gjøre et lengre intervju med han. Mitt eneste intervju med Granhagen var under framleggelsen av Etterretningstjenestens åpne trusselvurdering for 2015, Fokus 2015, der han presiserte at han kun ville bli intervjuet om den åpne trusselvurderingen, ikke i forhold til mitt bokprosjekt. Intervjuet hadde

likevel betydning for bokprosjektet, blant annet forståelsen av todelingen mellom nasjonale oppgaver og oppgaver for andre land og den militærtekniske utvikling ved basene på Kola-halvøya.

f.02 Skriftlige kilder - bøker

Over 80 bøker står på litteraturlista for boka. Jeg har gått gjennom innholdet i alle, svært mange har jeg lest fra perm til perm. Bøker viste seg å være veldig viktige som kilder. Det er bøker av amerikanske og andre forskere og journalister som Jeffrey Richelson, Matthew Aid, James Badford og Cees Wiebes for å sette meg inn i utviklingen av amerikansk etterretning og den militære spenningen mellom USA og Sovjetunionen/Russland i nord, men også for å finne opplysninger om NSA/CIA sitt samarbeid med Norge. Jeg hadde e-post-kontakt med flere av disse forskerne og journalistene, og møtte stor velvilje om tips om andre bøker og andre kilder.

Jeg gikk også gjennom relevant norsk litteratur med samme formål. *Strengt hemmelig* av Riste/Moland er allerede nevnt. Bøker av Rolf Tamnes, Kjetil Skogrand, John-Arne Storhaug, Morten Jentoft, Nils Petter Gleditsch og Mats R. Berdal og Øyvind Garvik er blant de andre bøkene som har hatt verdi. Jeg ser i ettertid at jeg ideelt skulle satt meg enda bedre inn de politiske prosessene om norsk sikkerhetspolitikk. Derfor skulle jeg også ha lest de viktigste politiske biografiene. Det ville gitt et bedre bilde av forholdet mellom tjenesten og nasjonal politikk.

En viktig grunn til at jeg kunne skaffe meg over 80 bøker var at jeg oppdaget jeg kunne bestille billige brukte bøker på nett. Dette gjaldt spesielt fra USA. Jeg søkte på nett etter tema, forfattere og stikkord. Bøkene hadde jeg for en billig ei uke eller to i postkassa i Vadsø. Bibliotekar ved Vadsø bibliotek, Hilde Melhuus Lorentzen, var også viktig under de åtte månedene jeg jobbet med boka. Hun var min faste bibliotekar. Jeg hadde en person å forholde meg til. Det er bra. Hun tok seg av alle bestillinger til bibliotek rundt i hele landet, skjønte mine behov og sørget for at også andre bibliotek godtok at jeg beholdt bøkene langt utover utlånstid.

f.02 Skriftlige kilder – arkiv

Å bruke Offentlighetsloven for å få innsyn i Etterretningstjenesten har vært en tung materie. Første henvendelse gjorde jeg 4. oktober 2013. Nesten to et halvt år etterpå venter jeg fortsatt på om lag 500 dokumenter henvist til i *Strengt Hemmelig* som jeg bestilte juni 2014, E-tjenesten gav meg avslag på innsyn i noen dager etter begrunnet med at innsynskravet var for omfattende, men det var et vedtak som Forsvarsdepartementet oppheva i fjor vår. I mellomtiden har jeg av Pressens Offentlighetsutvalg blitt anbefalt å bruke Sivilombudsmannen som har behandla den sene saksbehandlenga med det resultat at de mente EOS-utvalget i Stortinget var rette adressat. EOS-utvalget, som også har behandlet saken, har ikke villet gripe inn overfor sen saksbehandling.

Et stort problem er at Etterretningstjenestens arkivjournal ikke er offentlig. Jeg stiller et stort spørsmålstegn ved om Offentlighetsloven fungerer som den skal for Etterretningstjenesten. Det gjelder blant annet det jeg opplever som brudd på

behandlingstid. Jeg har likevel fått noen dokumenter referert i teksten med begrenset verdi. Det gjelder blant annet Major Hallfred Skaug, tjeneste i Finnmark 1947-1983.

Referat av regjeringens sikkerhetsutvalg, RSU, sine møter fra 1950-tallet til 1970 ble nedgradert en periode, men er nå igjen hemmelige. Takket være at NRK hadde sikret seg en komplett samling mens de var åpne og er blitt lagt ut på nett, hadde jeg tilgang til de. De var i mange sammenhenger verdifulle som det vil gå fram av noteapparatet.

Amerikanske arkiv hadde jeg tenkt å oppsøke, men lot det være. Dels var det på grunn av tid og penger, men også fordi jeg ble i tvil om utbytte. Det var amerikanske forskere som anbefalte meg i stedet å søke i forskjellige arkiv på nett, for eksempel en database med nedgraderte CIA-dokumenter: <http://www.foia.cia.gov/collection/crest-25-year-program-archive> og National Security Archive: <http://nsarchive.gwu.edu/> Personell ved National Security Archive gjorde også søk for meg. Det gav meg mye innsikt, blant annet utbygging av overvåking av verdensrommet. Her er et NSA-dokument: <http://nsarchive.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB501/docs/EBB-30.pdf>

Snowdon-arkivet brukte jeg også. Her ligger et par artikler som er relevant for Norge ved å søke på samarbeidsavtalen mellom Norge og NSA, NORUSA og Norway. I tillegg hadde blant annet Dagbladet et par dokumenter som var kraftig sladdet. Jeg hadde flere runder med Dagbladet for å få dokumentene fordi jeg mente jeg kunne få mer ut av dokumentene enn de hadde gjort. Det ble behandlet på flere nivåer i avisa, men svaret var nei. Dagbladet hadde mottatt dokumentene etter spesielle avtaler. Derfor har jeg forståelse for avgjørelsen. Jeg skrev også til Glenn Greenwald, medhjelperen til Snowden. Greenwald svarte ikke. Jeg skrev også til CIA og NSA om innsyn i bestemte tema, uten at det kom noe ut av det. Det eneste som skjedde var at CIA ba om flere opplysninger om meg.

Jeg hadde planer også om å bruke russiske arkiv, men flere jeg rådførte meg mente det ville være fånyttet å prøve og få innsyn. Jeg droppet det.

f.03 Skriftlige kilder – nettsider

Av de oppgitt 286 kildene i noteapparatet i boken er ser om en ser en stor del henvisninger til nettsider. Mange andre nettsider har gitt meg verdifull bakgrunnsinformasjon og annen informasjon, men er ikke nevnt. Under skrivearbeidet har jeg konstant søkt kombinasjoner av forskjellige ord og begreper uansett hvilke kilder jeg har brukt. Nettet var en følgesvenn alltid under skrivingen.

En spesiell nettkilde var bloggen til marineoffiser Renat Mustafin i den russiske Nordflåten. Jeg ønsket å intervju offiseren, men det ble avslått. Jeg bestemte meg da for å få en skikkelig oversettelse av artikler han hadde skrevet på bloggen av en russisk kollega gjennom mange år som jeg hadde stor tiltro til. Hun leste også gjennom og sikret at jeg brukte opplysningene korrekt.

Jeg vil igjen til slutt framheve verdien av nettsiden med budsjettene for det amerikanske Forsvarsdepartementet. Du kan for eksempel følge større prosjekt år for år. Her er budsjett for kostnadene ved moderniseringen av Globus II-radaren i Vardø for 2011: http://dtic.mil/descriptivesum/Y2011/AirForce/0305940F_PB_2011.pdf Etterretningstjenesten har ikke villet gå ut med disse tallene, men Etterretningstjenesten styrer heldigvis ikke all informasjon om virksomheten. Hadde det vært tilfelle, hadde jeg ikke kunnet skrive denne boka.

g) Organisering av arbeidet

Som journalist ved et distriktskontor i NRK hadde jeg ingen muligheter for å kunne gjennomføre bokprosjektet. Jeg hadde erfart ved utgivelsen av boka Satellittkrigen at jeg måtte ta ulønnet permisjon fra NRK for å skrive boka, selv om Satellittkrigen ble utgitt av NRK. Første steg var derfor å finansiere en lengre periode med ulønnet permisjon fra NRK. For å skrive gode søknader til Det faglitterære Fond og Fritt Ord måtte jeg gjøre en forberedende research som først og fremst bestod i Retriever-søk og ellers lese meg opp på tema. Jeg hadde også stor nytte av tidligere research.

Formmessig skisserte jeg et prosjekt som skulle operere på fire plan, det individuelle, det lokale, det nasjonale og det internasjonale bildet. Jeg visste at hele prosjektet var dødt hvis jeg ikke klarte finansieringsbiten. Søknadene brukte jeg mange nattetimer på.

Totalt fikk jeg 350 000 kroner. Det skulle dekke tapt arbeidsfortjeneste i åtte måneder, utstyr og reiser. På dette tidspunktet var NRK-Finnmark inne i en vanskelig omstillingsprosess, og jeg var usikker på om jeg ville få permisjon. Det fikk jeg, noe som også var viktig for at jeg skulle komme i mål.

Jeg måtte utnytte de åtte månedene jeg hadde på best mulig måte. Jeg hadde en deadline å forholde meg til. Jeg delte de åtte månedene inn i hvor lang tid jeg kunne bruke på ren research, deretter en foreløpig oppsett av kapitler og hvor lang tid jeg kunne bruke på de enkelte kapitlene. For meg ble det som for mindre journalistiske arbeider å sette opp en tidsplan med frister jeg måtte holde. Den holdt jeg i stor grad, med streng selvdisiplin i bruk av tid og litt arbeid i ferier og helger. Hadde jeg hatt mer tid og penger til rådighet kunne jeg prøvd og oppsøkt flere tidligere ansatte i Etterretningstjenesten og besøkt arkiv i USA. Likevel er jeg ikke sikker på om det hadde tilført mye i forhold til den planlagte oppbyggingen av boka.

Bård Wormdal